

İsrail ve Azerbaycan Arasında Siyasi, Ekonomik ve Askeri İlişkiler

Doç. Dr. Savaş DURMUŞ*
savasdurmus3636@gmail.com
0000-0003-4156-4526

Jeyhun MAHMUDLU
cmahmudlu712@gmail.com
0009-0005-1791-0478

Araştırma Makalesi

DOI:...

Geliş Tarihi: 01.10.2025

Kabul Tarihi: 14.11.2025

Atıf Bilgisi

Durmuş, S., Mahmudlu, J. (2025). İsrail ve Azerbaycan Arasında Siyasi, Ekonomik ve Askeri İlişkiler. *Ahi Evran Akademi*, 6(2), 62-76

ÖZ

İsrail ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler, 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. İsrail, Azerbaycan'ı tanıyan ilk ülkelerden biri olarak diplomatik ilişkilerin temelini erken dönemde atmış ve bu yakınlaşma zamanla stratejik bir ortaklığa dönüşmüştür. İki ülke arasında enerji, savunma sanayi ve teknoloji alanlarında gerçekleşen iş birlikleri, ilişkilerin sadece diplomatik düzeyde kalmadığını, aynı zamanda pratik ve karşılıklı çıkarlara dayandığını göstermektedir. Özellikle Azerbaycan ve Ermenistan arasında ortaya çıkan İkinci Karabağ Savaşı sırasında İsrail'in Azerbaycan'a sağladığı askeri teknoloji ve silah desteği, bu stratejik bağın ne denli derin olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada bu savaşın iki ülkeye etkileri, savaş sürecinde gelişen diplomatik temaslar ve iş birliklerinin detayları ele alınarak değerlendirilmiştir. Enerji projeleri, savunma anlaşmaları ve güvenlik temelli ortaklıklar sayesinde iki ülke, bölgede sessiz fakat etkili bir müttefiklik ilişkisi kurmuştur. Bu bağlamda, Azerbaycan ile İsrail arasındaki ilişkiler hem mevcut ilişkilerin bölgesel dengelere etkisi hem de gelecekte bu ortaklığın nasıl sürdürülebileceği üzerine çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Azerbaycan, Ekonomik ilişkiler.

Political, Economic and Military Relations Between Israel and Azerbaijan

ABSTRACT

Relations between Israel and Azerbaijan began to develop rapidly after Azerbaijan declared its independence following the collapse of the Soviet Union in 1991. Israel was one of the first countries to recognize Azerbaijan, laying the foundation for diplomatic ties early on, which over time evolved into a strategic partnership. Cooperation between the two countries in the fields of energy, defense industry, and technology demonstrates that their relationship is based not only on diplomacy but also on practical and mutual interests. In particular, during the Second Karabakh War between Azerbaijan and Armenia, the military technology and weapons support provided by Israel to Azerbaijan revealed the depth of this strategic alliance. This study examines the impact of the war on both countries, analyzing the diplomatic engagements and bilateral cooperation that developed during the conflict. Through energy projects, defense agreements, and security-based partnerships, the two countries have established a discreet yet effective alliance in the region. In this context, the relationship between Azerbaijan and Israel is evaluated in terms of its impact on regional dynamics and its future potential.

Key Words: Israel, Azerbaijan, Economic Relations.

---

*Sorumlu Yazar

Giriş

Azerbaycan ve İsrail arasındaki ilişkiler, tarih boyunca kültürel ve stratejik ortaklıklar zemininde kurulmuş bir dostluk ve iş birliği temeline dayanmaktadır. İki ülke arasındaki ilişkiler, bağımsızlık sürecinden bu yana sürekli olarak gelişmiş ve derinleşmiştir.

Bu çalışmada, İsrail ile Azerbaycan arasındaki siyasi, ekonomik ve askerî ilişkiler derin bir perspektifte ele alınmıştır. Bu yönüyle literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Mevcut literatürdeki çalışmaların büyük çoğunluğunda İsrail ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler, genellikle Ortadoğu güvenliği veya enerji politikaları kapsamında sınırlı biçimde ele alınmaktadır. Bu araştırmada ise iki ülke arasındaki ilişkiler doğrudan ve bütüncül bir çerçevede incelenerek literatürdeki önemli bir boşluk doldurulmuştur. Çalışmada iki ülke arasındaki enerji iş birlikleri, savunma sanayii projeleri, dış ticaret verileri, enerji güvenliği ve askerî diplomasi konuları ele alınmıştır. Ayrıca Azerbaycan'ın Türkiye ve İsrail arasında zaman zaman gerilimle kesintiye uğrayan ilişkilerde “sessiz diplomasi” kanalları üzerinden arabulucu bir rol üstlendiği belirtilmiştir. Bu yönüyle çalışma, Türk dış politikası literatürüne de katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmada iki ülke arasındaki diplomatik, ekonomik ve askerî ilişkileri ortaya koymak amacıyla akademik makaleler, resmî raporlar, hükümet açıklamaları, uluslararası kuruluş verileri, ekonomik istatistikler ve güvenilir medya kaynaklarından elde edilen bilgiler kullanılmıştır. Çalışmada tarihsel olaylar kronolojik sırayla incelenmiş, böylece iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişim süreci ortaya konulmuştur. Bu yaklaşımla İsrail-Azerbaycan ilişkilerinin bölgesel ve küresel politikalar bağlamındaki önemi bütüncül bir biçimde değerlendirilmiştir.

25 Aralık 1991’de İsrail, Azerbaycan’ın bağımsızlığını resmen tanıyan ilk ülkelerden biri olmuştur. Bu tarih, iki ülke arasındaki güçlü diplomatik ilişkilerin başlangıcını simgelemektedir. İsrail’in bu girişimi yalnızca Azerbaycan’ın bağımsızlığını tanımakla kalmamış, aynı zamanda stratejik bir ortaklığın da ilk adımını oluşturmuştur. Derinleşen diplomatik temaslar, resmî bir boyut kazanarak 7 Nisan 1992’de Azerbaycan ile İsrail arasında bölgesel ve küresel düzeyde dikkat çeken bir iş birliğini beraberinde getirmiştir. Ağustos 1993’te Azerbaycan’ın başkenti Bakü’de ilk İsrail Büyükelçiliği açılmıştır. Azerbaycan, Müslüman ülkeler arasında, Türkiye ve Mısır’dan sonra, İsrail ile karşılıklı stratejik ve ekonomik ilişkiye giren üçüncü ülke konumundadır (Abilov, 2009, s. 148). Bu durum yalnızca iki ülke arasındaki ilişkilerin derinliğini değil, aynı zamanda bölgesel politikalarda Azerbaycan’ın öne çıkan konumunu da yansıtmaktadır.

Diplomatik İttifakın Doğuşu

Azerbaycan ve İsrail arasındaki diplomatik ilişkilerin tarihî kökenine bakıldığında, bu ilişkilerin otuz bir yıl öncesine dayandığı görülmektedir (Çebi, 2023). SSCB’nin dağılmasının ardından Azerbaycan, 30 Ağustos 1991’de bağımsızlığını ilan etmiştir. 9 Kasım 1991’de Azerbaycan’ı ilk tanıyan ülke Türkiye olmuştur. Türkiye’nin hemen ardından, 25 Aralık 1991’de İsrail, Azerbaycan’ın bağımsızlığını resmen tanımış; 7 Nisan 1992’de iki ülke arasında diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Ağustos 1993’te Azerbaycan’ın başkenti Bakü’de ilk İsrail Büyükelçiliği açılmıştır.

İsrail, Türkiye’nin ardından 1991 yılında Azerbaycan’ın bağımsızlığını yeniden kazanmasını tanıyan ilk ülkeler arasında yer almaktadır. Bu girişimle İsrail, Mısır ve Türkiye’den sonra diğer Müslüman ülke olan Azerbaycan’la 1992 yılında diplomatik ilişkiler kurmuştur. Böylece Arap dünyasına, İsrail’in nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülkelerle resmî ve stratejik ittifaklar oluşturabileceğini göstermiştir. Bu gelişmeler sayesinde İsrail, “dışlanan ülke” konumundan çıkmıştır. İsrail ile Azerbaycan arasında kurulan resmî ilişkiler, bölgede İsrail’e düşman olan bir diğer Müslüman ülke İran’a karşı İsrail’in stratejik bir müttefik kazanmasına olanak sağlamıştır

(Bhattacharjee, 2017).

İsrail'in Azerbaycan'ı diplomatik olarak tanımasının ardından, Azerbaycan, bu durumu hızlı ve etkili bir şekilde karşılıklı bir ilişki hâline getirmiştir. Dağlık Karabağ'daki çatışmalarda elini güçlendirmek amacıyla Nisan 1992'de İsrail ile resmî düzeyde ilişkileri başlatmıştır (Murinson, 2014, s. 10).

1992'de İsrail'in Hayfa kentinde Azerbaycan-İsrail Dostluk Derneği tarafından düzenlenen bir toplantıda, İsrail'in Azerbaycan-Ermenistan mücadelesinde Azerbaycan'a destek vermesi talep edilmiştir. Azerbaycan devlet adamları Eylül 1992'de İsrail'de çeşitli temaslarda bulunmuş; iki ülke arasında düzenli uçuşların yapılmasını sağlayarak halklar arası etkileşimin artması için uygun bir ortam oluşturulmuştur (Aras, 1998, s. 73). Azerbaycan'ın İsrail ile geliştirdiği yakın ilişkiler, Yahudi lobisinin etkisi aracılığıyla Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyasal çevrelerden destek elde etmesini kolaylaştırmıştır. Bu durum, Ermeni lobisi tarafından Azerbaycan aleyhine yürütülen olumsuz politik girişimlerin etkisini sınırlamaya katkı sağlamıştır (Çiçekci, 2021, s. 276).

İsrail ve Azerbaycan arasındaki enerji ittifakı, bölgesel ve küresel düzeyde stratejik bir iş birliği örneği sunmaktadır. Bu ittifakın temelleri, enerji kaynaklarının keşfi, geliştirilmesi ve paylaşılmasına yönelik ortak çıkarlara dayanmaktadır.

İsrail, 1993 yılında Azerbaycan'da Büyükelçilik açarak bağımsızlığını kazanan Azerbaycan'la doğrudan temas noktası oluşturmuştur. Ancak Azerbaycan buna karşılık olarak Tel Aviv'de Büyükelçilik veya Konsolosluk açmamış; bunun yerine Tel Aviv'de bulunan Azerbaycan Havayolları ofisini diplomatik ilişkilerde temsil kanalı olarak kullanmayı tercih etmiştir (Lindenstrauss, 2015, s. 70).

Azerbaycan'ın İsrail ile ilişkilerini geliştirmesinin bir diğer nedeni, Ermeni lobisinin faaliyetlerine karşı ABD Kongresi'nden destek sağlamaktır. Ermenilere verilen bu destek, "Özgürlükleri Savunma Yasası" kapsamında Azerbaycan'a yönelik olarak kabul edilen "907. Düzeltme" ile sonuçlanmıştır. Başlangıçta Azerbaycan'a 406 milyon dolar yardım yapılması öngörülmüşse de Ermeni lobisi bu yardımı engellemiştir. Buna karşın 1990'lı yıllarda Ermeniler yaklaşık 1 milyar dolar yardım almıştır (Bourtman, 2006).

Enerji tedariki, İsrail'in Azerbaycan politikasının başlıca stratejik unsurlarından biridir. Komşu ülkeleriyle yaşadığı sorunlar nedeniyle petrol ve doğal gaz temininde zorluk çeken İsrail, bu alanda Azerbaycan'ı vazgeçilmez bir tedarikçi olarak değerlendirmektedir. 1992'den bu yana Azerbaycan'ın ulusal petrol şirketleri, İsrail'e tankerler aracılığıyla petrol sevkiyatı gerçekleştirmektedir (Oğuzhan, 2015). İsrail, 2016 yılında ithal ettiği petrolün yüzde 24'ünü Azerbaycan'dan temin etmiş, bazı yıllarda bu oran yüzde 40'a kadar yükselmiştir (Çalışkan, 2018).

Tablo 1: İsrail'e Petrol İhracatı Yapan Ülkeler 2016

Ülkeler	Oran
İngiltere	% 30
İsviçre	% 18
Azerbaycan	% 24
Singapur	% 12
Kazakistan	%7,8
Rusya	% 5,3

Kaynak: Çalışkan, 2018.

Azerbaycan'ın Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı Projesi, İsrail ve Azerbaycan

arasındaki enerji ittifakının en dikkat çekici örneklerinden biridir. Bu proje, Hazar Denizi'nden çıkarılan petrolün Azerbaycan üzerinden Türkiye'ye ve ardından Akdeniz'e taşınmasını sağlamaktadır. İsrail, bu projenin bir ortağı olarak enerji güvenliğini artırma ve enerji kaynaklarına erişimini genişletme fırsatını değerlendirmiştir.

İsrail'in yakın çevresi doğal yer altı kaynakları açısından zengin olmasına rağmen, Filistin ile yaptığı savaşlar ve Arap ülkeleriyle yaşadığı gerilimli ilişkiler nedeniyle enerji güvenliği konusunda sorunlar yaşamaktadır. Özellikle Filistin sorunu ve bölgedeki diğer Arap devletleriyle yaşanan anlaşmazlıklar, İsrail'i enerji açısından güvencesiz bir konuma getirmiştir. İsrail, büyük gaz keşifleri yapmadan önce petrol piyasasında, rezervleri bakımından zengin olan Arap devletlerinin egemenliği altında yer almaktaydı. Bu durum, petrol arzını güvence altına almayı İsrail açısından birincil öncelik hâline getirmiştir.

Soğuk Savaş döneminde İsrail, enerji ihtiyacını Mısır'dan, Batı Afrika ülkelerinden, Kuzey Denizi bölgesinden ve Güney Amerika'dan karşılamıştır. 1967'de patlak veren Altı Gün Savaşı'nda İsrail'in Mısır'ı yenmesi ve Sina Yarımadası'nı ele geçirmesi sonucunda, ülke kısa bir süreliğine enerji bakımından kendine yeterli hâle geldi. Ancak 1971 Yom Kippur Savaşı ve Mısır'la yapılan anlaşma sonucunda İsrail, Sina Yarımadası'nı ve buradaki petrol rezervlerini geri verdi. Bu gelişme, enerji güvenliği açısından İsrail'in yeniden dışa bağımlı hâle gelmesine neden oldu (Bashirova ve Sozen, 2017).

Azerbaycan ve İsrail arasında savunma alanındaki iş birlikleri, iki ülke ilişkilerinin dikkat çeken bir boyutunu oluşturdu. Taraflar, savunma sanayii projelerinde iş birliği yaparak teknoloji transferi ve askerî ekipman alışverişi konularında güçlü bir ortaklık geliştirdi. İkinci Karabağ Savaşı'nın ardından İsrail'in Azerbaycan'a sağladığı destek, iki ülke arasındaki ilişkileri daha da güçlendirdi. İsrail, Azerbaycan'ın savaş sonrası yeniden yapılanma sürecine sunduğu destekle stratejik bir müttefik olarak konumunu pekiştirdi.

Müslüman çoğunluğa sahip bir ülke olarak Azerbaycan'ın İsrail ile bu kadar güçlü bir diplomatik ittifak kurması dikkat çekiciydi. Bu ilişki, dinî ve kültürel farklılıkların ötesinde, iki ülke arasındaki stratejik çıkarların bir yansımasıydı. İsrail-Azerbaycan ilişkileri, bölgesel ve küresel düzeyde güçlü bir diplomatik bağın örneklerinden birini oluşturdu. Her iki ülke de enerji güvenliği, savunma teknolojisi, ticaret ve ekonomik iş birliği gibi alanlarda ilişkilerini derinleştirerek stratejik çıkarlarını güçlendirmeye devam etti.

Karabağ Savaşı sürecinde İsrail ve Azerbaycan yalnızca mevcut diplomatik ilişkilerini sürdürmekle kalmadı, aynı zamanda bölgesel ve küresel dengeleri etkileyebilecek önemli adımlar da attı. Bu dönem, iki ülkenin stratejik ittifakının uluslararası diplomasi sahnesindeki etkisini gösteren bir sınav hâline geldi. Azerbaycan ve İsrail arasındaki bağlar, ortak bir endişe olan İran tehdidi etrafında sıkılaştı. İki ülke, özellikle İran'daki Azerbaycan Türklerinin ulusal talepleri ve İran'dan ayrılarak "Büyük Azerbaycan"ın kurulması fikri konusundaki hassasiyetleri bakımından benzer kaygılar taşıdı. İran'ın Ermenistan'ı desteklemesi ve Hazar Denizi'ndeki doğal kaynakların paylaşımı konusundaki anlaşmazlıklar, İsrail ve Azerbaycan'ı birbirine yakınlaştıran faktörler arasında yer aldı (Lindenstrauss, 2015).

Karabağ'ın Ermenistan tarafından işgali, Rusya ve İran'ın bölgedeki etkisinin artması ve İslamcı grupların güçlenmeye başlaması, İsrail ve Azerbaycan'ı savunma alanında daha yakın iş birliğine yöneltti. Azerbaycan, Karabağ'da yaşadığı askerî kayıpların ardından ordusunu modernize etmek amacıyla İsrail ile savunma alanında iş birliğini derinleştirdi. İsrail savunma şirketlerinin Azerbaycan'a sunduğu gelişmiş havacılık sistemleri, tanksavar silahları, topçu teçhizatı ve piyade karşıtı sistemler bu iş birliğinin somut örneklerini oluşturdu.

Bu savunma iş birliği zaman zaman spekülasyonlara ve siyasi tartışmalara yol açtı. İsrail, politikası gereği bu tür anlaşmaların ayrıntılarını kamuoyuna açıklamadı. Bu nedenle bazı raporlar durumu abartma eğiliminde oldu. Özellikle İslamcı veya İsrail karşıtı söylemleri benimseyen bazı

komşu ülkelerin, bu iş birliğini kendi çıkarları doğrultusunda manipüle ettikleri gözlemlendi (Bourtman, 2006).

Azerbaycan'daki Yahudi Topluluğu

Azerbaycan, tarih boyunca farklı kültürlerin ve inançların bir arada var olduğu bir coğrafyada yer almıştır. Bu çeşitlilik, Azerbaycan'daki Yahudi topluluğunu da içine alır. Azerbaycan tarih sahnesindeki bu küçük ancak etkili topluluk, hem Yahudi mirasını koruma hem de ülkenin genel kucaklayıcı atmosferine katkıda bulunma konusundaki benzersiz rolüyle dikkat çekmektedir.

Azerbaycan'daki Yahudi topluluğu, Cuhuro, Aşkenazi ve Gurjim gibi alt kimlik gruplarına ayrılarak tanımlanmaktadır (Kaptan, 2020). Yahudilerin Azerbaycan topraklarına yerleşimi, genel olarak Kudüs'teki İkinci Tapınağın yıkılmasından sonra başlamış; önce Babil'e, ardından İran ve Azerbaycan'a doğru yönelmiştir. Bu tarihi göçlerin sonucunda Kafkasya'daki en eski Yahudi topluluğu, Dağ Yahudileri olarak bilinen grup olmuştur. Farsça ve İbranice'nin karışımı olan Juhuri dilini konuşan bu topluluk, Guba'daki Kırmızı Kasaba'da yaşayan yaklaşık 4000 kişilik nüfusuyla dikkat çekmekte ve dünya genelinde İsrail dışında bu özelliğe sahip tek yerleşim yeri olarak tanınmaktadır (The Jewish Federation Of Greater Portland, 2016).

Günümüzde, Azerbaycan'da kabul edilen sekiz Yahudi cemaati vardır. Bu cemaatler arasında Gence Yahudileri, Oğuz Yahudileri, Sumgayıt Yahudileri, Bakü Dağ Yahudileri, Bakü Aşkenaz Yahudileri, Gürcistan Yahudileri ve Guba'daki Kırmızı Kasaba Yahudileri bu cemaatler arasında yer almaktadır (Mirişova, 2019). Aşkenaziler, aslında Rus Çarlığı tarafından bölgeye kendi kültürlerini yaymak amacıyla yerleştirilen bir gruptur. Ayrıca, II. Dünya Savaşı sırasında Nazi zulmünden kaçarak Azerbaycan'a sığınan başka bir Aşkenazi topluluğu da mevcuttur (Marcus, 2009, s. 15).

Halen Bakü'de Yahudilere ait üç sinagog bulunmaktadır. 2003 yılında açılan sinagog ise Avrupa'nın en büyük sinagoglarından biri olarak kabul edilmektedir. Her iki ülkeyi birbirine yakınlaştıran bir diğer önemli unsur ise Azerbaycan'daki Yahudi diasporası ve İsrail'de yaşayan 70 binden fazla Azerbaycan kökenli Yahudi'dir. Bu nedenle İsrail'in Azerbaycan ile iş birliğine olan ilgisini yalnızca bu ülkenin zengin enerji kaynakları, stratejik coğrafi konumu ve ekonomik-siyasi faktörlerle açıklamak doğru olmayacaktır. İki ülke arasındaki iş birliği tarihsel bir temele dayanmakta olup, bu ilişkilerin temelinde insani değerler, milli-dini hoşgörü ve karşılıklı anlayış yer almaktadır (Yusubzade, 2019, s. 5).

Azerbaycan ile İsrail arasındaki siyasi ilişkilerin gelişiminde etkili olan faktörlerden biri, Soğuk Savaş'ın sona ermesi sonrasında İsrail'e göç etmiş olan Azerbaycan Yahudileri ve Azerbaycan'daki mevcut Yahudi cemaatidir. İsrail'de yaşayan yaklaşık 45.000 Azerbaycan Yahudi'si, özellikle Akko şehrinde yoğunlaşmış durumda ve bu topluluk, iki ülke arasındaki siyasi bağların güçlenmesine önemli bir katkı sağlamaktadır (The Jewish Federation of Greater Portland, 2016).

İsrail-Azerbaycan Arasındaki Siyasi İlişkiler

İsrail ve Azerbaycan arasındaki ilişkiler, siyasi, ekonomik ve askerî alanlarda sıkı bir iş birliği platformu oluşturdu. Diplomatik arenada iki ülke arasındaki stratejik ittifak, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle güç kazandı. İsrail, bu dönemde Azerbaycan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden biri olarak dikkat çekti. İsrail ve Azerbaycan arasındaki siyasi ilişkiler, her iki ülkenin tarihsel, coğrafi ve stratejik bağlamda şekillenen derin bir diplomatik bağa işaret etti. Bu diplomatik yakınlığın temelinde iki ülkenin benzer güvenlik endişeleri, ortak tehdit algıları ve bölgesel istikrara yönelik ortak taahhütleri yer aldı. İran'ın bölgedeki etkisi ve yarattığı tehdit algısı, İsrail ve Azerbaycan'ı yakınlaştıran önemli unsurlardan biri oldu.

Dış politika açısından bakıldığında, Azerbaycan ile İsrail arasındaki ilişkilerin gelişmesinin uluslararası düzeyde en önemli sonucu, küresel güçler olan Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri arasında dengeli bir siyaset izlemesine zemin hazırlamasıydı (Pinfold ve Peters, 2021, s. 37).

1994 yılı Şubat ayında Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'e, İsrail ile nasıl bir politika izleyeceği sorulduğunda, "İsrail'e yönelik özel politikalar geliştireceğim" açıklamasını yaptı (Independent Türkçe, 2023). Haydar Aliyev, İsrail ile Arap dünyası arasında dengeli bir politika izleyerek Azerbaycan'ın diplomatik ilişkilerini ülkede yaşayan Musevi cemaatinin gücünden yararlanarak yürütmeye çalıştı. 1995 yılında yapılan seçimlerde Azerbaycan Parlamentosu'nda Yahudi kökenli milletvekillerinin yer alması, İsrail ile ilişkilerin gelişmesinde önemli bir rol oynadı (Soylu, 2024).

Yıllar içinde Azerbaycan ve İsrail arasında ekonomik ilişkiler güçlendi. Azerbaycan'ın liberal ekonomik politikaları uygulamaya koyması, Bezeq Soltam, Tadrian İletişim, Elta Systems, Modcom Sistem ve Maccabee Bira Fabrikası gibi büyük İsrail şirketlerinin Azerbaycan pazarına yönelmesine neden oldu (Cankara ve Cankara, 2022, s. 5). İsraili şirketler yalnızca hizmet sektörüne değil; teknoloji, telekomünikasyon ve tarım alanlarına da yatırım yaptı. 1994 yılında Azerbaycan İletişim Bakanlığı ile İsrail arasında yapılan iş birliği sonucunda kurulan Azerbaycan'ın ilk cep telefonu operatörü Bakcell, günümüzde de ülkenin telekomünikasyon alanındaki öncü markalarından biri olmaya devam etti (Musayev, 2016).

2000'li yıllarda Azerbaycan ve İsrail arasındaki diplomatik ve ekonomik ilişkiler daha da güçlendi. Karşılıklı ziyaretler arttı, ticaret hacmi yükseldi. 2000 yılında İsrail, Azerbaycan'ın ilk on dış ticaret ortağı arasında yer alırken, 2005 yılına gelindiğinde İsrail'e petrol ihracatının artmasıyla İsrail, Azerbaycan'ın beşinci en büyük ticaret ortağı oldu. İsraili firmalar, Bakü Uluslararası Havalimanı'nın inşaatı ve güvenliğini üstlendi, enerji altyapısının korunmasında Azerbaycan'a destek sağladı ve cumhurbaşkanının yurt dışı ziyaretlerinde güvenlik görevlerini yürüttü (Bourtman, 2006).

İsrail açısından Azerbaycan'la ilişkilerini güçlendirmek, çeşitli stratejik öncelikleri beraberinde getirdi. Bunlardan ilki, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan bir ülke ile ilişkilerini geliştiren İsrail'in, Filistin meselesinde geleneksel Yahudi-Müslüman ayrımını geçersiz kılma çabasıydı. Bu bağlamda İsrail-Azerbaycan ilişkilerindeki ilerleme, İsrail'in dünya genelindeki Müslüman toplumlara güçlü bir mesaj vermesine hizmet ederken, uluslararası alandaki kabulünü artırma açısından da stratejik bir önem taşıdı (Özdaşlı, 2017, s. 181).

Azerbaycan'ın İsrail'le yakın ilişkiler kurması, İran hükümetini rahatsız etti ve bu durumu kendi güvenliği açısından bir tehdit olarak değerlendirdi. 2008 yılında Azerbaycan ve İsrail'in savunma alanında ortak projelere ilişkin anlaşma imzalaması, İran'ın güvenlik endişelerini artırdı. 2009 yılında Azerbaycan ve Kazakistan devlet başkanlarının, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in Bakü ziyareti sırasında bir araya gelmeleri, İran açısından dikkat çekici bir gelişme olarak değerlendirildi. İsraili gazeteciler ve uzmanlar, bu buluşmayı, "Yahudilerin Müslümanlarla sürekli çatışma hâlinde olduğu" yönündeki algıyı reddeden ve İran'a dolaylı bir mesaj veren diplomatik bir adım olarak yorumladı (Karadağ, 2021). Netanyahu'nun İsrail-Türkiye-Azerbaycan üçlüsünün İran'a karşı ortak hareket etmesi yönündeki önerisi de İran'ın tepkisine yol açtı (Kelkitli, 2017, s. 85-86).

Azerbaycan-İran-Ermenistan hattında gerginliğin sürdüğü bir dönemde, 29 Mart 2023 tarihinde Tel Aviv'de Azerbaycan Büyükelçiliği açıldı. Açılış kapsamında Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov ve İsrail Dışişleri Bakanı Eli Cohen ortak bir basın toplantısı düzenledi. Toplantıda Cohen, "Azerbaycan ve İsrail, İran tehdidiyle karşı karşıya. İran'a birlikte karşı koymalıyız. İran'ın nükleer kapasitesini artırmasını önlemeliyiz." ifadelerini kullanarak iki ülkenin İran kaynaklı güvenlik tehditlerine karşı ortak duruşunu vurguladı (BBC News Türkçe, 2023).

İsrail'in Azerbaycan'a askerî destek sağlaması ve enerji projelerinde iş birliği yapması, İran'ın bu ilişkilere sert tepki göstermesine neden oldu. İran, İsrail'in bölgedeki etkisini artırmasını ve stratejik ortaklıklar kurmasını kendi ulusal güvenliği açısından tehdit olarak gördü. Bu doğrultuda İran, diplomatik düzeyde kınama mesajları yayımladı ve bölgesel dengeye dair eleştirilerde bulundu. Bu tepkiler, İran'ın kendi bölgesel politikalarını güçlendirme çabalarının bir yansıması olarak değerlendirildi. Ancak bu tepkilerin yoğunluğu zaman içinde değişiklik gösterdi, zira bölgedeki dinamikler ve uluslararası ilişkiler sürekli evrim geçirdi. Siyasi düzeyde İsrail ve Azerbaycan, karşılıklı saygı, güven ve ulusal çıkarlarını koruma amacıyla diplomatik temaslarını sürdürdü. 1999–2014 yılları arasında iki ülke arasında gerçekleşen yirmi sekiz resmî temas, bu ilişkilerin diplomatik açıdan kritik bir öneme sahip olduğunu ortaya koydu (Murinson, 2014, s. 15).

İkinci Karabağ Savaşı'nın 2020'deki seyri sırasında İsrail'in Azerbaycan'a gelişmiş silah sistemleri sağlaması, İran açısından ciddi bir güvenlik riski olarak değerlendirildi. Bu süreçte Tahran yönetimi, İsrail'in Azerbaycan üzerinden kendi topraklarına yönelik askerî operasyonlar planlayabileceği yönünde tehdit algısı geliştirdi (Kaleji, 2023).

2025 yılı itibarıyla Azerbaycan–İsrail ilişkileri yalnızca ikili düzeyde değil, çok taraflı bölgesel diplomasinin de önemli bir unsuru hâline geldi (Caspian News, 2025). 8 Nisan 2025'te Abu Dabi'de gerçekleşen görüşmede Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov ile İsrail Dışişleri Bakanı Israel Katz, ikili ilişkilerin yanı sıra bölgesel gelişmeleri de ele aldı. Görüşme sonrasında iki ülke arasındaki ticaret hacminin 2024 yılı itibarıyla 1,5 milyar doları aştığı açıklandı (Caspian News, 2025).

İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun Mayıs 2025'te Azerbaycan'a yapması planlanan ziyaretinin ertelenmesi, diplomatik gündemin yeniden yapılandırılması gereğini doğurdu. Bu durum bazı çevreler tarafından bölgesel kırılğanlıklarla ilişkilendirildi (AINVEST, 2025). Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in, Netanyahu ve Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan arasında Bakü'de bir üçlü zirve organize etme girişimi ise Türkiye'nin İsrail'e hava sahasını kapatması nedeniyle başarısız oldu. Buna rağmen Azerbaycan'ın çok yönlü dış politikası kapsamında hem Türkiye hem İsrail ile eş zamanlı olarak ilişkilerini sürdürebilmesi, Bakü'nün bölgesel diplomasi kapasitesinin ve dengeleyici rolünün güçlendiğini gösterdi (Globes, 2025). Bu süreç, Azerbaycan'ın Orta Doğu'da arabuluculuk kapasitesi oluşturma yönünde stratejik adımlar attığını da ortaya koydu.

2025 yılı Ağustos ayında ABD başkanı Donald Trump, Azerbaycan ve bazı Orta Asya ülkelerinin Abraham Anlaşmaları'na dâhil edilmesi gerektiğini belirterek Azerbaycan–İsrail ilişkilerinin küresel diplomatik gündemdeki önemine dikkat çekti (Reuters, 2025a; Reuters, 2025b). Bu açıklama, Azerbaycan'ın İsrail ile ilişkilerini yalnızca enerji ve savunma ekseninde değil, diplomatik alanda da stratejik bir konuma taşıdığını gösterdi (Think Tanks Azerbaijan, 2025).

Azerbaycan'ın İsrail ile yaklaşması, yalnızca ikili ilişkiler açısından değil, aynı zamanda Azerbaycan'ın geleneksel müttefiki Rusya ile ilişkileri bakımından da önemli sonuçlar doğurdu. 2025 yılı, Azerbaycan–Rusya ilişkilerinde belirgin bir gerginliğin yaşandığı yıl olarak öne çıktı. Haziran ayında Rusya'nın Yekaterinburg kentinde Azerbaycanlı gençlerin gözaltında işkenceye uğraması ve birinin hayatını kaybetmesi, Azerbaycan kamuoyunda ciddi tepkiye yol açtı ve diplomatik ilişkiler geçici olarak askıya alındı (The Washington Post, 2025).

Bu olaylar, Azerbaycan'ın dış politikasında daha bağımsız ve Batı'ya entegre bir yönelime girdiğini gösterdi. Özellikle Rusya'nın Ukrayna savaşı nedeniyle Güney Kafkasya'daki etkinliğini kaybetmeye başlaması, Azerbaycan'a daha geniş bir diplomatik manevra alanı kazandırdı (The Washington Post, 2025). Bu çerçevede Azerbaycan'ın İsrail ve Türkiye ile aynı anda yürüttüğü stratejik ilişkiler, Moskova'nın bölgedeki geleneksel nüfuzunu zayıflattı (AINVEST, 2025).

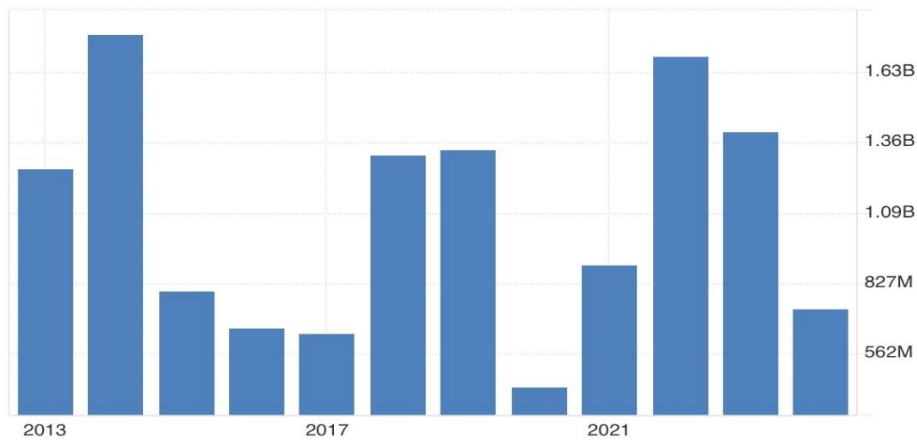
Enerji alanında da bu jeopolitik kayma açık biçimde gözlemlendi. Azerbaycan'ın devlet enerji şirketi SOCAR'ın, İsrail'in Tamar gaz sahasında yüzde 10 hisse alması ve Akdeniz'de gaz arama lisansı elde etmesi, Azerbaycan'ı doğrudan Avrupa'ya enerji sağlayabilecek alternatif bir aktör hâline getirdi (Stimson Center, 2025). Bu gelişme, Rusya'nın enerji temelli dış politikasını doğrudan tehdit eder nitelikteydi.

Diplomatik açıdan İsrail ve Azerbaycan arasındaki ilişkiler, “sessiz diplomasi” olarak nitelendirilen ancak etkisi yüksek bir yöntemle yürütüldü. Resmî açıklamalar sınırlı tutulmasına rağmen, perde arkasındaki güvenlik koordinasyonu ve karşılıklı destek mekanizmaları güçlü biçimde işledi (Avdaliani, 2020). Diplomatik düzeyde Azerbaycan, Türkiye ve İsrail arasında zaman zaman gerilimlerle kesintiye uğrayan ilişkilerde “sessiz diplomasi” kanalları aracılığıyla arabulucu bir rol üstlendi. Özellikle 2020 sonrası dönemde Azerbaycan'ın, iki ülke arasında teknik temaslara ev sahipliği yaparak bölgesel dengeleri gözettiğine dair çeşitli açık kaynaklarda bilgiler yer aldı. Bu durum, Azerbaycan'ın yalnızca askerî ya da ekonomik değil, aynı zamanda diplomatik bir merkez hâline geldiğini gösterdi (Khanin, 2025).

İsrail-Azerbaycan Arasındaki Ekonomik İlişkiler

Azerbaycan ile İsrail arasında yapılan iş birliğinin bir diğer önemli boyutu ekonomik ilişkilerdir. İsrail'in Azerbaycan'a ihraç ettiği silah ve askerî malzemelerin modernizasyon süreci, Türkiye–İsrail ilişkilerinden bağımsız olarak yürütülmektedir. Bu durumun temel nedeni, İsrail'e yönelik petrol ihracatında Türkiye ile Azerbaycan'ın rekabet eden değil, birbirini tamamlayan aktörler olmalarıdır. İsrail, Azerbaycan ve Orta Asya menşeli petrolü büyük ölçüde Türkiye üzerinden dünya pazarlarına ulaştırmakta; ucuz ve sürdürülebilir başka bir alternatif bulunmadığından, Türkiye ile yaşanan diplomatik sorunlara rağmen bu ticaret hattını kullanmaya devam etmektedir (Ülgül, 2016). Azerbaycan petrolünün en büyük ikinci ithalatçısı konumunda olan İsrail, bu alanda İtalya'nın ardından gelmektedir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi, yıllar içinde düzenli bir artış göstermiş ve petrol ihracatından elde edilen gelir 1,3 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Enerji güvenliği, Azerbaycan–İsrail ilişkilerinde kilit bir unsur hâline gelirken; Azerbaycan'ın zengin enerji kaynakları, stratejik konumu ve Hazar Denizi'ndeki petrokimya rezervleri, ülkeyi doğudan batıya uzanan enerji koridorunun önemli bir parçası hâline getirmiştir. Ayrıca bu konum, Orta Asya'daki doğal kaynaklara erişim açısından da kritik bir öneme sahiptir. İsrail'in Azerbaycan'dan petrol ithalatı ise 1991'de, Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından başlamıştır (Yusubzade, 2019).

Tablo 2: Azerbaycan'ın İsrail'e Petrol İhracatı

Kaynak : UN Comtrade, 2024.

Bakü-Tiflis-Ceyhan hattı sayesinde Azerbaycan, kendi petrolünü Türkiye üzerinden Ceyhan Deniz Limanı aracılığıyla İsrail'e ulaştırmakta ve böylece İsrail'in petrol ihtiyacının büyük bir kısmını karşılamaktadır. Ancak İsrail, Akdeniz'de kendisine ait karasularında yer alan Leviathan ve Tamar havzalarında bulunduğu doğal gaz kaynakları sayesinde, dev enerji şirketlerinin ilgisini bu bölgeye çekmiştir. Azerbaycan'ın devlet petrol şirketi SOCAR, 2012 yılında küresel bir enerji üreticisi olma hedefi doğrultusunda, İsrail'in Aşkelon Limanı'nın güneyindeki münhasır ekonomik bölgede petrol arama ve çıkarma girişiminde bulunmuştur (The Economist, 2012). Azerbaycan, İsrail'in enerji tedarikinde kritik bir rol oynamaktadır. İsrail'in petrol ithalatının yaklaşık %40'ı Azerbaycan'dan gelmektedir. Bu stratejik ortaklık, Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattının faaliyete geçmesiyle daha da pekişmiştir (Eurasia Review, 2021).

*Tablo 3: İsrail-Azerbaycan Arasında Ticaret Cirosu, İhracat ve İthalat
(Milyon ABD Doları Cinsinden)*

Yıllar	Ticaret cirosu	İhracat	İthalat
2019	1 375 302,46	1 331 616,19	43 686,27
2020	465 721,02	437 500,07	28 220,95
2021	928 402,76	898 096,98	30 305,78
2022	1 718 390,30	1 682 726,01	35 664,29
2023 (Ocak-Ekim)	1 354 245,24	1 325 805,01	28 440,23

Kaynak: UN Comtrade, 2024

İsrailli şirketler, Azerbaycan tarım sektörüne önemli yatırımlar yapmaktadır. Bu yatırımlar, ileri tarım teknolojileri ve modern uygulamalar sayesinde Azerbaycan'daki tarımsal verimliliği ve sürdürülebilirliği artırmaktadır (Eurasia Review, 2021). 2012 yılında Azerbaycan ile İsrail arasındaki ticaret hacmi, 2011 yılına kıyasla yaklaşık iki kat artmıştır. Bu dönemde Azerbaycan, İsrail'den 61,59 milyon dolarlık ithalat yaparken, 1.728,21 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir (Azerbaycan Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, 2012).

İsrail, Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattı aracılığıyla taşınan Azerbaycan petrolüyle enerji ihtiyacının önemli bir kısmını karşılamaktadır. Ancak aynı dönemde, İsrail'in kendi yer altı kaynakları olan Tamar ve Leviathan sahalarında doğal gaz rezervlerinin bulunması, enerji sektöründe faaliyet gösteren büyük şirketlerin bu alana yönelmesine neden olmuştur. Azerbaycan'ın devlet petrol şirketi SOCAR, 2012 yılında uluslararası enerji pazarında aktif bir üretici olma vizyonu doğrultusunda, İsrail'in Aşkelon açıklarındaki münhasır ekonomik bölgede petrol arama ve çıkarma faaliyetlerine başlamayı planlamıştır (The Economist, 2012).

İsrail-Azerbaycan Arasındaki Askeri İlişkiler

İsrail, Azerbaycan'a savunma sektöründe çeşitli silah ve teknolojiler sağlamaktadır. Bu kapsamda İsrail'in geliştirdiği modern silah sistemleri, insansız hava araçları (İHA) ve askerî teçhizatlar, Azerbaycan ordusunun modernizasyonunda önemli bir rol oynamıştır. 2011 yılında Azerbaycan ve İsrail arasında önemli bir adım atılarak, İsrail savunma şirketi Aeronautics tarafından Azerbaycan'da insansız hava araçları üretimine yönelik bir fabrika kurulmuştur. İki ülke arasındaki ilişkiler, 2012 yılında İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile gerçekleştirdiği görüşme ve yapılan ekonomik iş birliği anlaşmalarıyla daha da güçlenmiştir (Liphshiz, 2021).

Tablo 4: Azerbaycan Silah İthalatı (Milyon \$)

ÜLKELER	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Toplam
Belarus		1	27	9	51	37	32					157
Çekya											3	3
İsrail		2	8	9	5	9	25	21	121	248	137	585
Rusya	68	18	2	97	477	256	325	570	210	7	128	2.158
Slovakya											12	12
Güney Afrka			4	6	3	10	2	3	1			29
Türkiye				4	7	20	5	17	9	16		78
Ukrayna	145	12	103	29	14	6	15					323
ABD				1	1	2		1				5
TOPLAM	213	33	145	155	557	339	404	612	340	272	279	3.349

Kaynak: SIPRI, 2023

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) verilerine göre, 2015 yılından itibaren İsrail, Azerbaycan'ın en fazla savunma sanayii ürünü tedarik ettiği ülke konumundadır. 2007 yılından itibaren geçen on yıllık süreçte ise Azerbaycan, Rusya'dan sonra en fazla silahı İsrail'den satın almıştır. İki ülke arasında yapılan anlaşmaların gizli tutulması nedeniyle veri eksikliği bulunsada, İsrail'in Azerbaycan'ın silah ithalatındaki payı oldukça yüksektir. SIPRI'nin diğer verilerine göre, 2012 ve sonrasındaki yıllarda İsrail'in silah ihracatında Hindistan'dan sonra en fazla alım yapan ikinci ülke Azerbaycan'dır (Çalışkan, 2018).

İki ülke arasındaki savunma sanayii iş birliği, 2020 yılında yaşanan İkinci Dağlık Karabağ Savaşı'nda somut bir şekilde etkisini göstermiştir. Azerbaycan, İsrail yapımı LORA ve EXTRA güdümlü füzeleri kullanarak savaşta üstünlük sağlamıştır. İsrail'in Azerbaycan'a sağladığı teknoloji transferi, Azerbaycan ordusunun modernizasyonuna katkı sağlamış ve savaşın kazanılmasında önemli rol oynamıştır (Shaikh, 2020).

2009 yılının Eylül ayında, İsrail'in önde gelen savunma sanayii şirketlerinden biri olan Elbit Systems, Azerbaycan'da kendi şubesini kurmuştur. Aynı şirket, ASELSAN'ın da katıldığı T-72 tanklarının modernizasyonuna yönelik ihaleyi kazanarak, Sovyetler Birliği döneminden kalma bu tankların yenilenmesini gerçekleştirmiştir (Yusubzade, 2019). 2011 yılında Azerbaycan, İsrail ile insansız hava araçları (İHA) alanında Heron, Searcher ve Aerostar modellerinin yanı sıra uçaksavar ve füze savunma sistemlerini kapsayan, toplam değeri 1,6 milyar dolar olan bir anlaşma imzalamıştır. Bu sözleşme kapsamında 2013 yılında beş adet Heron ve beş adet Searcher tipi İHA Azerbaycan'a teslim edilmiştir. Sovyet döneminden miras kalan "Hazar Filosu"nun modernizasyonu ve güçlendirilmesi amacıyla Azerbaycan, 2012 yılının başlarında Hazar Denizi'ndeki savunma kapasitesini artırmak için İsrail'den Gabriel-5 füzeleri tedarik etmiştir (Özalp, 2015).

2011 yılından itibaren iki ülke ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası yaşanmıştır. Özellikle silah ticaretinde bir artış göze çarpmaktadır. 1992–2010 yılları arasında toplam 28 milyon dolar olan silah ticareti hacmi, 2011–2022 döneminde 860 milyon dolara ulaşmıştır (SIPRI, 2023).

SIPRI verilerine göre, 2011–2020 yılları arasında Azerbaycan'ın silah ithalatının büyük bir kısmı İsrail tarafından karşılanmıştır. İki ülke arasındaki askeri iş birliği, 2016–2020 döneminde daha da güçlenmiştir. İsrail, Azerbaycan'a HAROP gezici füze sistemi, Hermes-900 keşif İHA'sı ve Barak-8 füze savunma sistemi gibi gelişmiş mühimmatlar sağlamıştır (Wezeman, Kuimova ve Smith, 2021).

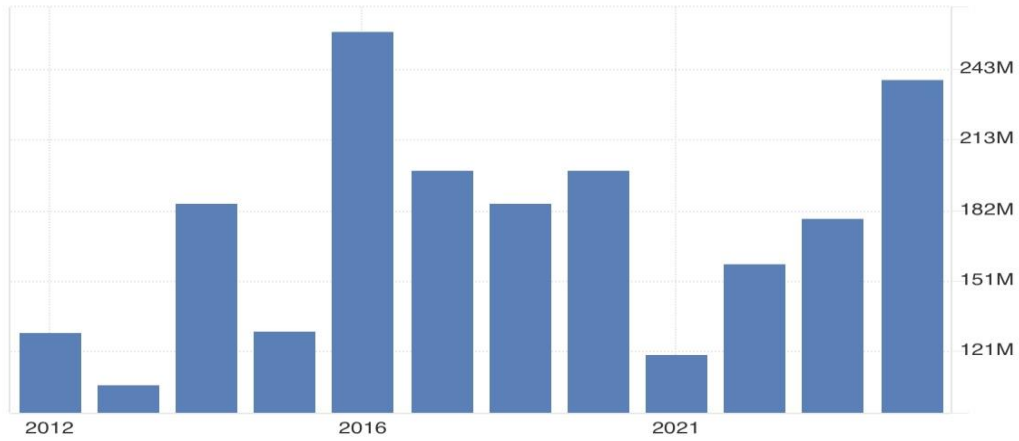
Azerbaycan'ın İsrail ile tesis ettiği stratejik iş birliği, ülkenin ABD ile diplomatik ve güvenlik ilişkilerini güçlendirmesinde de önemli rol oynamıştır. Bu bağlamda, Amerikan Kongresi'nde etkili bir aktör konumunda bulunan İsrail lobisinin desteği sağlanmış; aynı zamanda NATO'nun dikkatinin Azerbaycan üzerine çekilmesi mümkün olmuştur. NATO ile geliştirilen iş birliği

çerçevesinde, Azerbaycan'ın ulusal güvenlik altyapısını ve askerî kapasitesini güçlendirmeye yönelik kurumsal yapıların oluşturulması hedeflenmiş; bu doğrultuda teknik ve lojistik destek alınmıştır. Böylelikle Azerbaycan, Batılı ülkelerle olan ilişkilerini stratejik düzeyde derinleştirme olanağı elde etmiştir (Makili-Aliyev, 2013, s. 9).

Azerbaycan'ın İsrail'den tedarik ettiği askerî teknolojiler arasında özellikle Harop kamikaze dronları ve gelişmiş füze savunma sistemleri öne çıkmaktadır. 2020 Karabağ Savaşı sırasında bu sistemlerin sahada sağladığı üstünlük, Azerbaycan'ın askerî doktrininde teknoloji tabanlı harp kapasitesinin önemini ortaya koymuştur (Eurasian Monitor, 2023).

Azerbaycan ile İsrail arasında siber savunma ve güvenlik alanında da önemli iş birliği gelişmektedir. Bu iş birliği, özellikle 2020 Dağlık Karabağ Savaşı sırasında belirgin şekilde ortaya çıkmıştır. Savaş sürecinde Azerbaycan, İsrail yapımı insansız hava araçlarını -özellikle sürü halinde çalışan mühimmatları- yoğun biçimde kullanmıştır. Ayrıca Azerbaycan, istihbarat-ateş döngüsünü hızlandırma ve insansız hava araçlarını saldırı amaçlı daha etkin kullanma kapasitesini de göstermiştir (Dixon, 2020).

Tablo 5: İsrail'den Azerbaycan'a İhracat

Kaynak : UN Comtrade, 2024.

SONUÇ

İsrail ile Azerbaycan arasındaki siyasi, ekonomik ve askerî ilişkiler, yalnızca iki ülke arasındaki karşılıklı çıkar temelli bir yakınlaşmadan ibaret değildir; aynı zamanda bölgesel güvenlik mimarisinin yeniden şekillenmesinde belirleyici bir unsur hâline gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından başlayan diplomatik temaslar, kısa sürede stratejik bir ortaklığa dönüşmüş; enerji, savunma sanayii ve ticaret alanlarında derin bir entegrasyon sağlanmıştır. İsrail'in Azerbaycan'ı bağımsızlığının ilk günlerinde tanınması, bu ilişkinin sağlam bir güven temeli üzerine inşa edilmesine imkân tanımıştır.

Ekonomik alanda özellikle enerji ticareti, iki ülke arasındaki stratejik bağın en güçlü unsuru olmuştur. Azerbaycan, İsrail'in petrol ithalatında kritik bir tedarikçi konumuna gelmiş; Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı ve diğer enerji projeleri aracılığıyla İsrail'in enerji güvenliğine doğrudan katkı sağlamıştır. Buna karşılık, İsrail ileri teknoloji, savunma ve tarımsal inovasyon alanlarında Azerbaycan'a yatırım yaparak ekonomik iş birliğinin çeşitlenmesini desteklemiştir.

Savunma ve güvenlik alanındaki iş birlikleri, iki ülke arasındaki ilişkilerin derinleşmesinde belirleyici rol oynamıştır. Özellikle İkinci Karabağ Savaşı sırasında İsrail yapımı silah sistemleri ve askerî teknolojiler, Azerbaycan'ın sahadaki etkinliğini artırmış; bu durum, askerî iş birliğinin stratejik önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Ayrıca, her iki ülkenin ortak tehdit algısı –başta

İran olmak üzere– güvenlik iş birliğinin uzun vadeli bir perspektifle sürdürülmesine katkı sağlamıştır.

Diplomatik düzlemde Azerbaycan'ın İsrail ile geliştirdiği yakın ilişkiler, Bakü'nün bölgesel dengelerde esnek ve çok yönlü bir dış politika yürütmesine imkân tanımıştır. İsrail ise Müslüman çoğunluğa sahip bir ülke ile kurduğu stratejik ortaklık sayesinde hem uluslararası meşruiyetini güçlendirmiş hem de bölgedeki konumunu sağlamlaştırmıştır. Yahudi diasporasının Azerbaycan'daki tarihi varlığı ve İsrail'de yaşayan Azerbaycan kökenli Yahudiler, iki ülke arasındaki ilişkilerin insani ve kültürel boyutunu zenginleştirmiştir.

Azerbaycan–İsrail ilişkileri, karşılıklı çıkarların ve stratejik gerekliliklerin kesiştiği nadir örneklerden biridir. Bu bağ, yalnızca mevcut enerji ve savunma iş birlikleriyle sınırlı kalmayıp; teknoloji, ticaret, tarım, su yönetimi ve diplomasi gibi alanlarda da derinleşme potansiyeli taşımaktadır. Bölgesel güvenlik dengelerindeki değişimlere ve küresel jeopolitik dalgalanmalara rağmen, iki ülke arasındaki stratejik ortaklığın sürdürülebilirliği hem siyasi iradenin hem de ekonomik karşılıklı bağımlılığın gücüyle desteklenmektedir. Önümüzdeki dönemde bu ilişkinin, Kafkasya–Orta Doğu hattında istikrar, enerji güvenliği ve çok boyutlu diplomasi açısından belirleyici bir rol oynaması beklenmektedir.

Azerbaycan ile İsrail arasındaki diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesi ve daha üst seviyelere taşınması, Güney Kafkasya'daki bölgesel açmazlarda denge unsuru oluşturması bakımından büyük önem taşımaktadır. İran'ın Ermenistan'a yönelik politikalarına karşılık olarak, İsrail ve Azerbaycan arasındaki diplomatik açılımlar, bölgesel güç dengeleri açısından stratejik bir hamle niteliğindedir.

İran'ın, Ermenistan'ın Karabağ'a yönelik politikalarını desteklemesi ve Azerbaycan'a karşı çeşitli bahanelerle riskli söylem ve girişimlerde bulunması, bölgesel istikrar açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Bu çerçevede Türkiye ve İsrail'in, Azerbaycan'ın yanında güçlü biçimde yer almaları, İran kaynaklı olası bir gerginliğin tırmandırılmasını baskılayıcı bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Güney Kafkasya'da kalıcı bir barış ortamının sağlanabilmesi için İran'ın müzakere süreçlerinde yer alması elzemdir. Ancak, İran'ın bu barışı hangi koşullar altında destekleyeceği konusu belirsizlikler içermektedir. İsrail, İran'ın bölgedeki etkisini sınırlamak ve çevreleme stratejisini güçlendirmek amacıyla Azerbaycan ile iş birliği yürütmektedir. Bu bağlamda İsrail, İran'ın nükleer programına karşı sert bir tutum benimserken; Azerbaycan da İran ve Ermenistan'ın bölgesel etkisini azaltmak ve işgal altındaki topraklarını geri almak amacıyla İsrail ile stratejik bir ortaklık geliştirmiştir.

Sonuç olarak, İsrail'in Azerbaycan'a yaklaşımı stratejik çıkar temeline dayanmakta; Azerbaycan'ın İsrail'e yönelik politikası ise taktiksel bir strateji olarak şekillenmektedir. Bu karşılıklı çıkar dengesi, iki ülke ilişkilerinin çok boyutlu bir stratejik ortaklık hâline gelmesini sağlamış ve Güney Kafkasya'nın bölgesel güvenlik mimarisinde belirleyici bir unsur olmuştur.

Kaynakça

- Abilov, Ş. (2009). The Azerbaijan–Israel relations: A non-diplomatic, but strategic partnership. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 137–156.
- AINVEST. (2025). *Geopolitical implications of Netanyahu visit delay and shifting alliances in the South Caucasus*. <https://www.ainvest.com/news/azerbaijan-israel-ties-strain-geopolitical-shifts-investment-implications-2505/>
- Aras, B. (1998). Post-Cold War realities: Israel's strategy in Azerbaijan and Central Asia. *Middle East Policy*, 5(4), 68–81.
- Avdaliani, E. (2020). *Defying geography: The Israel-Azerbaijan partnership* (BESA Center Perspectives Paper No. 1,723). BESA Center. <https://besacenter.org/israel-azerbaijan-partnership/>
- Bashirova, A., & Sozen, A. (2017). The role of Azerbaijan in Israel's alliance of periphery. *Meria Journal*, 21(1).
- BBC News Türkçe. (2023 7). *İran ve Azerbaycan arasında gerilim neden arttı?* <https://www.bbc.com/turkce/articles/c51kzkg4j480>
- Bhattacharjee, D. (2017). *Israel and Azerbaijan relations: A strategic compulsion*. Indian Council of World Affairs. https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=5042&lid=771
- Bourtman, I. (2006). Israel and Azerbaijan's furtive embrace. *Middle East Quarterly*.
- Cankara, P. Ö., & Çankara, Y. (2022). İran ve Ermenistan gölgesinde İsrail'in Azerbaycan ile stratejik ilişkileri. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 1–21.
- Caspian News. (2025). *Azerbaijan, Israel foreign ministers meet in Abu Dhabi*. <https://caspiannews.com/news-detail/azerbaijan-israel-foreign-ministers-meet-in-abu-dhabi-2025-4-8-9/>
- Çalışkan, B. (2018). *İsrail'in Güney Kafkasya stratejisi*. İnsamer Araştırma, 88. <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-israil-in-guney-kafkasya-stratejisi.pdf>
- Çebi, T. (2023). Güney Kafkasya ekseninde Azerbaycan-İsrail ilişkileri. *TÜRK SAM*. <https://www.turksam.org/detay-guney-kafkasya-ekseninde-azerbaycan-israil-iliskiler>
- Çiçekçi, C. (2021). İkinci Dağlık Karabağ Savaşı ışığında İsrail-Azerbaycan ilişkileri: Yapısal ve analitik bir çerçeve. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 23(2), 267–285.
- Dixon, R. (2020). Azerbaycan'ın insansız hava araçları Dağlık Karabağ'daki savaş alanına hakim oldu ve savaşın geleceğini gösterdi. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/world/europe/nagorno-karabakh-drones-azerbaijan-aremenia/2020/11/11/441bcbd2-193d-11eb-8bda-814ca56e138b_story.html
- Eurasia Review. (2021). *Azerbaijan energy profile: Crude oil and natural gas central to economy and government revenues*. <https://www.eurasiareview.com/14092021-azerbaijan-energy-profile-crude-oil-and-natural-gas-central-to-economy-and-government-revenues-analysis/>

- Eurasian Monitor. (2023). *Azerbaijan-Israel relations shifting the geopolitics of the Middle East. Geopolitical Monitor*. <https://www.geopoliticalmonitor.com/azerbaijan-israel-relations-reach-a-new-level>
- Globes. (2025). *Azerbaijan sought Erdogan-Netanyahu summit in Baku*. <https://en.globes.co.il/en/article-azerbaijan-sought-erdogan-netanyahu-summit-in-baku-1001510458/>
- Independent Türkçe. (2023). *10 soru 10 cevapta İsrail-Azerbaycan ilişkileri: Geline nokta kaçınılmaz mıydı?* <https://www.indyturk.com/node/617401/dunya/10-soru-10-cevapta-israil-azerbaycan-iliskileri-geline-nokta-kacinilmaz-miydi>
- Kaleji, V. (2023). İran ve Azerbaycan arasındaki artan gerilimlerde “üçüncü taraf” olarak İsrail faktörü. *The Jamestown Foundation*. <https://jamestown.org/program/tehran-worried-about-israel-factor-in-growing-tensions-between-iran-and-azerbaijan/>
- Kaptan, A. H. (2020). Yahudi Azerbaycan askerleri Ermenistan’a karşılık Dağlık Karabağ’da ön safta. *QHA Kırım Haber Ajansı*. <https://qha.com.tr/haberler/yahudi-azerbaycan-askerleri-ermenistan-a-karsi-daglikkarabag-da-on-safta/262413/>
- Karadağ, S. (2021). İran ve İsrail’in Transkafkasya Politikaları: Azerbaycan’ın Rolü. *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 53-72.
- Kelkitli, F. A. (2017). Azerbaycan-Türkiye-İran üçgeni: Politik sorunların gölgesinde ekonomik işbirliği çabaları. (53), 71–98.
- Khanin, V. (2025). *The Baku process: An open triangle in Israel–Azerbaijan–Turkey elations*. Begin–Sadat Center for Strategic Studies. <https://besacenter.org/the-baku-process-an-open-triangle-in-israel-azerbaijan-turkey-relations/>
- Lindenstrauss, G. (2015). Israel-Azerbaijan: Despite the constraints, a special relationship. *Strategic Assessment*, 17(4), 69–79.
- Liphshiz, C. (2021, November 10). Azerbaijan fosters close ties with Israel despite Iran. *The Times of Israel*. <https://www.timesofisrael.com/azerbaijan-fosters-close-ties-with-israel-despite-iran/>
- Makılı-Alıyev, K. (2013). *Azerbaijan’s foreign policy: Between East and West*. Istituto Affari Internazionali Working Papers.
- Marcus, R. N. (2009). *Azerbaijan and Israel: Oil, Islam and strawberries, pragmatism in oreign policy between unlikely allies* (Master’s thesis). Tufts University. <http://fletcher.tufts.edu>
- Mırısova, F. (2019). Azerbaycan’da yaşayan Dağ Yahudilerinin örf ve adetleri. *Üçüncü Uluslararası İsrail ve Yahudilik Çalışmaları Konferansı Bildiri Kitabı*.
- Murinson, A. (2014). *The ties between Israel and Azerbaijan*. Begin-Sadat Center for Strategic Studies.
- Musayev, S. (2016). Israel-Azerbaijan partnership: Invisible parts of the iceberg. *The Jerusalem Post*. <https://www.jpost.com/blogs/said-musayev/israel-azerbaijan-partnership-invisible-parts-of-the-iceberg-475090>
- Oğuzhan Göksel. (2015). Beyond countering Iran: A political economy of Azerbaijan-Israel relations. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 42(4), 664–665.

- Özalp, G. O. (2015). Azerbaycan Cumhuriyeti'nin savunma yapısı ve güvenlik politikası. *Journal of Central Asian & Caucasian Studies*, 10(20).
- Özdaşlı, E. (2017). İsrail'in yeni çevre stratejisinde Güney Kafkasya. *Bilig*, 82, 175–200.
- Pinfold, R. G., & Peters, J. (2021). The limits of Israel's periphery doctrine: Lessons from the Caucasus and Central Asia. *Mediterranean Politics*, 26(1), 25–49.
- Reuters. (2025a). *Trump eyes bringing Azerbaijan, Central Asian nations into Abraham Accords, sources say*. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/trump-eyes-bringing-azerbaijan-central-asian-nations-into-abraham-accords-2025-08-01/>
- Reuters. (2025b). *Trump: Important that Middle Eastern countries join Abraham Accords*. <https://www.reuters.com/world/middle-east/trump-important-that-middle-eastern-countries-join-abraham-accords-2025-08-07/>
- Shaikh, S., & Rumbaugh, W. (2020). *The air and missile war in Nagorno-Karabakh: Lessons for the future of strike and defense*. CSIS. <https://www.csis.org/analysis/air-and-missile-war-nagorno-karabakh-lessons-future-strike-and-defense>
- SIPRI. (2023). *İsrail'den silah ihracatının TIV'si, 1991–2022*. https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_degerler.php
- Soylu, E. (2024). İsrail'in Azerbaycan'ı destekleme nedenlerinin stratejik analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 20–35.
- Stimson Center. (2025). *Azerbaijan's deepening energy ties with Israel*. <https://www.stimson.org/2025/azerbaijans-deepening-energy-ties-with-israel/>
- The Economist. (2012). *Israel and Azerbaijan: Odd but useful allies*. <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2012/01/21/odd-but-useful-allies>
- The Jewish Federation of Greater Portland. (2016). *From Azerbaijan with love*. <https://www.jewishportland.org/marcs-remarks/from-azerbaijan-with-love>
- The Washington Post. (2025). *Relations nose-dive between Russia and former close ally Azerbaijan*. <https://www.washingtonpost.com/world/2025/07/03/russia-azerbaijan-relations-arrests/>
- Think Tanks Azerbaijan. (2025). *Israel seeks to strengthen strategic ties with Azerbaijan*. <https://think-tanks.az/eng/archives/896/>
- UN Comtrade. (2024). *United Nations Comtrade Database*. <https://comtradeplus.un.org/>
- Ülgül, M. (2016). İsrail-Azerbaycan stratejik ortaklığı ve Türkiye-İsrail ilişkilerine etkileri (2009–2015). *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 7(16), 99–118.
- Wezeman, P. D., Kuimova, A., & Smith, J. (2021). *Arms transfers to conflict zones: The case of Nagorno-Karabakh*. SIPRI. <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2021/arms-transfers-conflict-zones-case-nagorno-karabakh>
- Yusubzadə, N. Y. (2019). *Müasir dövrdə Azərbaycan-İsrail münasibətləri* (Lisans tezi). Bakı Dövlət Universiteti, Bakı.